

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ
КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Кафедра цивільного права та процесу

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Трудове право + м. Проходження служби та соціальний захист працівників Національної поліції»

слухачів 1 курсу ФЗН ППП ННІ ПОЗН

Дніпро – 2016

Конспект лекцій підготували: **Коваленко АВ.** – начальник кафедри цивільного права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент; **Валєєв Р.Г.** – старший викладач кафедри цивільного права та процесу, кандидат педагогічних наук.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Зуєв В.А. – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Академії митної служби України, кандидат юридичних наук, доцент;

Коваленко А.В. – суддя Апеляційного суду Дніпропетровської області.

Конспект лекцій обговорений та схвалений на засіданні кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

08.08.2016 протокол № 1

**ТЕМА № 1. Загальні положення про право інтелектуальної власності
(2 години)**

ПЛАН ЛЕКЦІЇ:

1. Поняття і види права інтелектуальної власності.
2. Результати творчої діяльності людини як об'єкт правового регулювання та охорони.
3. Державне управління інтелектуальною власністю.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості ВРУ. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003 р. – К.: Парламентське видавництво, 2003.
3. Про міжнародне приватне право. Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. - № 32. – Ст. 422.
4. Про прокуратуру. Закон України № 1789-XII від 5 грудня 1991 р. // ВВР. – 1991. - № 53. – Ст. 793 (із змінами).
5. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Закон України № 776/97-ВР від 23 грудня 1997 р. // ВВР. – 1998. - № 20. – Ст. 99.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є розкриття основних положень права інтелектуальної власності як однієї з складових цивільного права, предметом вивчення якої є норми права, що регулюють майнові та особисті немайнові права фізичних та юридичних осіб, а також засвоєння слухачами норм та інститутів права інтелектуальної власності.

ВСТУП

При вивченні навчальної дисципліни будуть розглянуті основні теоретичні проблеми права інтелектуальної власності, положення чинного законодавства і практики його застосування відповідно до Конституції України, чинного Цивільного кодексу України, Законів України, керівних постанов Пленуму Верховного Суду України. При вивченні курсу враховуються новітні

досягнення вітчизняної цивільної науки, розробки відомих українських вчених-цивілістів.

Найважливіші проблеми, базові норми та інститути права інтелектуальної власності, реалізацію конституційних положень щодо захисту прав і свобод людини та громадянина - всі ці питання концептуально висвітлюються в лекціях.

Вивчаючи дану тему курсу, ми розглянемо основоположні питання курсу, а саме: поняття і види права інтелектуальної власності; результати творчої діяльності людини.

I. ПОНЯТТЯ І ВИДИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Право інтелектуальної власності - у найширшому розумінні означає закріплені законом права на результат інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, художній, виробничій та інших галузях.

Але доцільнішим визначення інтелектуальної власності через зазначення об'єктів інтелектуальної власності:

- авторські права (літературні, художні, аудіо-, відео- твори, комп'ютерні програми, бази даних, карти, фотографічні твори);
- право промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, товарні знаки);
- фірмові та комерційні найменування;
- географічні зазначення;
- сорти рослин та породи тварин;
- топографії інтегральних мікросхем;
- комерційна таємниця.

Законодавство, яке визначає права на інтелектуальну власність, базується на праві кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які, будучи благом не матеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними, крім випадків, визначених законодавством.

Поняття «інтелектуальна власність» виникло в процесі тривалої практики юридичного закріплення за певними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності у галузі науки, виробництва, мистецтва і літератури.

Існує думка, що виникнення терміна «інтелектуальна власність» припадає на кінець XVIII ст. Він уперше з'явився у французькому законодавстві на ґрунті теорії природного права, яке одержало свій найбільш послідовний розвиток саме в працях французьких філософів-просвітителів (Вольтер, Дідро, Руссо). Відповідно до цієї теорії право творця будь-якого творчого результату - чи то літературного твору, чи винаходу, є його невід'ємним природним правом, що

виникає із самої сутності творчої діяльності та «існує незалежно від визнання цього права державною владою».

Вперше термін «інтелектуальна власність» вжив у 1845 році Чарльз Вудбарі (Charles Woodbury), суддя Окружного суду штату Массачусетс. В Європі вперше цей термін вжив Альфред Ніон (Alfred Nion) у своєму трактаті «Droits civils des auteurs, artistes et inventeurs» («Цивільні права авторів, артистів та винахідників»), що був вперше опублікований у 1846 році.

Справжня історія терміну почалася у 1967 році, після створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Вона доклала багато зусиль для світового визнання для закріплення терміну, який є ключовою складовою частиною її назви.

У 1967 році у Стокгольмі було підписано Конвенцію про заснування Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності, якою було визначено, що до **інтелектуальної власності належать права на:**

- літературні, художні та наукові твори;
- виконавчу діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телевізійні передачі;
- винаходи у сферах людської діяльності;
- наукові відкриття;
- промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування і комерційні позначення;
- захист від недобросовісного суперництва;
- усі інші права, що належать до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній галузях.

Запровадження у правничій термінології терміну «інтелектуальна власність» збіглось із переходом від розуміння авторського права та патентів, як суспільного блага до їх розуміння як «власності», тобто непорушного права власника. Такий перехід спричинив поширення таких термінів як «крадіжка» або «піратство» на порушення авторського або патентного права, а також на виникнення ініціатив у напрямку розширення сфери дії законодавства у цій галузі.

Багато супротивників концепції інтелектуальної власності, особливо прихильники відкритого програмного забезпечення та вільної культури, називають її «інтелектуальною монополією» або «інтелектуальним протекціонізмом». На думку цих людей, законодавство у сфері інтелектуальної власності у його сучасному розумінні приносить більше суспільної шкоди аніж користі. Одним з найвідоміших опонентів інтелектуальної власності є Річард Столмен, автор GNU.

Інтелектуальна власність у її сучасному розумінні базується на факті першого опублікування або реєстрації. Такий підхід нехтує той факт, що одна і та сама ідея, а також механізм втілення цієї ідеї, можуть виникнути одночасно в декількох людей. Відомим прикладом є історія про те, як Нікола Тесла та Томас Едісон одночасно дослідили низку електричних феноменів.

Концепція інтелектуальної власності є міждисциплінарною. Інтелектуальна власність одночасно аналізується у економічній теорії, теорії раціоналізаторства та винахідництва, теорії наукових досліджень та юриспруденції. Остання, в свою чергу, аналізує інтелектуальну власність з позицій права інтелектуальної власності, під яким у країнах континентального права розуміють міжгалузевий інститут цивільного права. Оскільки Україна відноситься до континентальних правових систем, ключові положення права інтелектуальної власності містяться у Четвертій книзі Цивільного кодексу України.

Право інтелектуальної власності - це сукупність цивільно-правових норм, що регулюють відносини, пов'язані з творчою діяльністю. При цьому цивільне право безпосередньо не регулює саму творчу діяльність, тому що процес творчості залишається за межами дії його норм. Функції цивільного права полягають у визнанні авторства на вже створені результати творчої діяльності, встановленні їхнього правового режиму, моральному і матеріальному стимулюванню і захисту прав авторів і інших осіб, що мають авторські права.

Авторські, винахідницькі і подібні їм права звичайно називають винятковими, тобто абсолютними суб'єктивними правами, що забезпечують

їхнім носіям правомочності на вчинення різноманітних дій з одночасною заборонаю всім іншим особам чинити зазначені дії.

Проте інтелектуальна власність має свою істотну специфіку, що полягає в нематеріальній природі об'єктів права інтелектуальної власності, творчому характері праці по їх створенню, тобто це інститут власності на нематеріальні блага його суб'єктів. І тут не зовсім придатна класична тріада правомочностей власника, що здійснює звичайні майнові права, оскільки, відчужуючи, наприклад, об'єкт, своєї інтелектуальної власності, його творець не позбавляється тим самим усяких прав на нього, а набувач не одержує можливості за своїм розсудом змінювати цей об'єкт і узагалі вважати його винятково своїм. Тім більше, що у власність інших осіб переходять, як правило, не об'єкти права інтелектуальної власності, а матеріальні носії науково-технічних ідей і художніх образів (конкретні картини, видання, технічна документація).

Таким чином, сутність права інтелектуальній власності полягає в нематеріальній природі її об'єктів.

Зміст права інтелектуальної власності складають особисті немайнові (духовна власність) і пов'язані з ними майнові права її суб'єктів. Специфіка змісту права інтелектуальної власності складається в двоєдиній структурі й у тому, що тут майнові права не просто пов'язані з не майновими, смердоти виходять від немайнових прав і ґрунтуються на духовній власності творців.

У залежності від особливостей об'єктів права інтелектуальної власності можна виділити чотири її різновиди:

- 1) авторське право;
- 2) право на відкриття;
- 3) промислова власність (право на винахід, корисну модель, промисловий зразок, що називають також патентним правом);
- 4) інші результати творчої діяльності, використовувані у виробництві (право на товарний знак, знак обслуговування, на раціоналізаторську пропозицію, фірмове найменування, охорону селекційних досягнень, топологій інтегральних схем, інтересів володаря «ноу-хау»).

Об'єкти права інтелектуальної власності варто відрізнити від матеріального носія, у якому виражений твір або інший результат інтелектуальної праці. Якщо право на об'єкти інтелектуальної власності належить тільки авторам і їхнім законним спадкоємцям, те право власності на матеріальні носії, у яких виражений твір, може належати необмеженому колові осіб, але вже не на праві інтелектуальної власності, а в порядку звичайного майнового права.

Інтелектуальна власність, яка охороняється зараз у більшості країн світу, в сучасних умовах є одним з наймогутніших стимуляторів прогресу у всіх галузях розвитку суспільства. Психологи вивчають її як результат розумової праці, новаторського пошуку. Соціологи встановлюють взаємозв'язок між розвитком творчої діяльності, соціальним і науковим прогресом. Економісти розглядають інтелектуальну власність як засіб підвищення ефективності виробництва. Правознавці вивчають її як об'єкт права у зв'язку із суспільною цінністю та пов'язані з нею правовідносини. У сучасних правових системах явище «інтелектуальна власність» охопило найрізноманітніші сфери суспільних відносин, що є предметом регулювання різних галузей права, - економічний оборот, соціально-політичні і культурні зв'язки, міжнародні, державно-адміністративні й інші відносини.

Стаття 54 Конституції України проголошує, що громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Держава надає захист інтелектуальній власності, авторських прав громадян, їх моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

За Конституцією кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може використовувати або поширювати зазначені результати без згоди їх власника лише за винятками, встановленими законами.

Аналізуючи суспільні відносини у сфері інтелектуальної власності можна зробити висновок, що **інтелектуальна власність** - це результати творчої діяльності будь-якої фізичної особи. Її об'єктом, проте, є не матеріальні носії, в

яких реалізовані результати творчості, а саме ті ідеї, думки, міркування, образи, символи тощо, які реалізуються чи втілюються у певних матеріальних носіях. Докладніше зупинімося на питанні про співвідношення власності і права інтелектуальної власності. Право власності і право інтелектуальної власності - це різні правові інститути, хоча вони і мають багато спільного. Воно полягає в тому, що:

- їх суб'єктам належать однакові права на об'єкти власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності мають стосовно результатів творчої діяльності такі само правомочності як і суб'єкти звичайного права власності. Це - право володіння, користування і розпорядження об'єктом своєї власності на свій розсуд (ст. 41 Конституції України).

- спільними є способи виникнення права власності і права інтелектуальної власності, незважаючи на їх різноманітність. Право власності виникає шляхом виробництва об'єкта, право інтелектуальної власності виникає також шляхом створення твору, винаходу тощо. Право власності виникає шляхом укладення цивільно-правових договорів, так само виникає й інтелектуальна власність.

Проте між цими двома видами права власності існує чимало суттєвих відмінностей. Зокрема:

1. Право власності не обмежене будь-яким строком. Цей строк може бути перерваний тільки у випадках, передбачених законом. Право інтелектуальної власності виникає, як правило, тільки після державної реєстрації результату творчої діяльності у відповідних державних органах. Для об'єктів права промислової власності, а також для засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту така реєстрація є необхідною, для об'єктів авторського права реєстрація є бажаною (вона засвідчує факт створення результату літературно-художньої творчості) і необхідна для реєстрації в подальшому об'єкта інтелектуальної власності у відповідних державних органах.

2. Право інтелектуальної власності є строковим, тобто воно припиняється з перебігом певного терміну, після чого об'єкт інтелектуальної власності стає суспільним надбанням. За загальним правилом дія авторського права на твір

відбувається протягом життя автора та 70 років після його смерті, право на винаходи, корисні моделі – 20 років, право на промислові зразки – 10 років, право на товарні знаки – 10 років після подання заявки на отримання патенту або свідоцтва.

3. Об'єкти інтелектуальної власності – це не речі, як предмети матеріального світу, а ті ідеї, символи, образи, думки, гіпотези тощо, які виражені в об'єктивній формі - втілені в матеріальних носіях. У зв'язку з цим, об'єкти інтелектуальної власності здатні до тиражування, тобто до багаторазового втілення в матеріальному об'єкті.

4. З переходом права власності на річ до іншої особи, право інтелектуальної власності не переходить до нового власника. Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності відбувається в спеціальному порядку. Як правило, договори щодо передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності підлягають обов'язковій державній реєстрації.

5. Діє принцип вичерпання права інтелектуальної власності, тобто автор не може заборонити використання та розповсюдження товару, який містить об'єкт інтелектуальної власності, якщо його правомірно було введено в обіг правовласником шляхом першого продажу.

6. Автору об'єкта інтелектуальної власності належить два види прав: майнові права та особисті немайнові права. Майнові права можуть передаватися іншим особам, немайнові права відчуженню не підлягають.

7. Відчуження права власності відбувається в повному обсязі, тоді як право інтелектуальної власності передається за ліцензійними договорами як в повному обсязі (виключна ліцензія), так і частково з обмеженням по строку, способу використання, території, кількості примірників тощо. Крім того, договори на передачу прав інтелектуальної власності підлягають державній реєстрації так само, як і право інтелектуальної власності.

8. Охорона права інтелектуальної власності в деяких випадках (наприклад, стосовно товарних знаків) обмежується територією певної держави, де відбулася державна реєстрація (за виключенням загальновідомих товарних знаків).

9. Результати творчої діяльності, що визнаються об'єктами права інтелектуальної власності, є різними за рівнем творчості, цілями створення, характером діяльності і, як наслідок, за правовим режимом виникнення, використання та охорони.

ВИСНОВКИ З ПЕРШОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, слід зазначити, що аналізуючи суспільні відносини у сфері інтелектуальної власності можна зробити висновок, що інтелектуальна власність - це результати творчої діяльності будь-якої фізичної особи. Її об'єктом, проте, є не матеріальні носії, в яких реалізовані результати творчості, а саме ті ідеї, думки, міркування, образи, символи тощо, які реалізуються чи втілюються у певних матеріальних носіях.

II. РЕЗУЛЬТАТИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОХОРОНИ

Творчою працею людини створюються всі багатства суспільства. Так було, є і буде. Людство у своєму розвитку ніколи не досягне такого стану, коли б його задовольняли наявні засоби забезпечення життєдіяльності. Людина постійно знаходиться у творчому пошукові. Це невід'ємна властивість людини, якою природа наділяє кожного із нас.

Творчість притаманна людині у будь-якій сфері її діяльності - у промисловому чи сільськогосподарському виробництві, військовій справі, охороні здоров'я людей, лікуванні тварин, організації свого відпочинку і дозвілля тощо.

Творча діяльність або просто творчість - це діяльність, внаслідок якої народжується щось якісно нове, що відзначається неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. Творчість властива тільки людині — адже творити може тільки людина. Суб'єктом творчої діяльності може бути тільки людина. Природа інколи також створює унікальні шедеври, але в природі здійснюється процес розвитку, а не творчості. Творчість — процес усвідомлений, цілеспрямований і, як правило, передбачуваний.

Отже, результатом творчої діяльності є щось таке, чого ще не було - це суспільно-історична унікальність. Цей результат має бути новим, оригінальним, він не може бути повторенням уже відомого. У цьому аспекті специфічною рисою творчості є саме те, що творча діяльність не може бути повторенням відомого, її результату завжди властива новизна.

Творчість властива людині у будь-якій сфері її доцільної діяльності. Конституція України проголошує свободу творчості (ст. 54 Конституції). Це означає, що людина може творити в будь-якій галузі діяльності і творити все, що їй забажається. Проте обмеження творчості встановлюються законом — творчість не може бути антисуспільною, аморальною, спрямованою проти людства.

Кількість результатів творчої діяльності значно переважає кількості об'єктів інтелектуальної власності. До результатів творчої діяльності

відносяться й ті, які з тих чи інших причин не можуть стати об'єктами правової охорони, наприклад, відкриття, винаходи, які втратили патентоздатність, не запатентовані об'єкти промислової власності.

Отже, творчі результати - це результати творчої діяльності, які можуть бути об'єктами правової охорони, а можуть і не бути. Ті результати творчої діяльності, які наділяються правовою охороною визнаються об'єктами інтелектуальної власності. За своєю цілеспрямованістю творчість можна умовно розподілити на два основних **види**: духовна творчість і науково-технічна творчість. І перша, і друга охоплюють великі кола різноманітних видів творчості У зв'язку з цим всі результати творчої діяльності можна поділити на наступні **групи**:

1. Перша група – результати духовної творчості, спрямовані на збагачення внутрішнього світу людини, на формування її світогляду. Вона охоплює літературну, наукову, мистецьку, виконавську майстерність артистів, звукозапис, радіомовлення і телебачення, інші види творчої діяльності гуманітарного характеру. Так, наприклад, ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» дає перелік об'єктів, на які поширюється авторське право.

2. Другу групу складають результати науково-технічної творчості. Науково-технічні досягнення передусім сприяють підвищенню технічного рівня суспільного виробництва, його ефективності, продуктивності тощо. До результатів науково-технічної творчості належать: винаходи в усіх галузях людської діяльності, корисні моделі, промислові зразки, що регулюються Законами України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки».

3. Останніми роками закріпилася тенденція до існування ще однієї - третьої група результатів творчої діяльності - засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Вона відокремлюється від групи промислової власності. За Паризькою конвенцією про охорону промислової власності такі інститути, як знаки для товарів і послуг, фірмове найменування (фірма) та найменування місця походження товару належать до промислової

власності. У той же час помітно, що зазначені об'єкти не дуже вписуються в групу промислової власності, принаймні за своїм функціональним призначенням. Знаки для товарів і послуг, фірмове найменування (фірма) та найменування місця походження товарів мають своїм призначенням індивідуалізацію учасників цивільного обігу товарів і послуг. Варто підкреслити й те, що засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг відрізняються від інших об'єктів промислової власності не лише функціональним призначенням. Вони також різняться і рівнем творчості - одна справа створити винахід, інша - знак для товарів і послуг, промисловий зразок чи фірмове найменування. У цілому об'єкти промислової власності мають своїм призначенням підвищення ефективності виробництва, зниження собівартості продукції тощо. Засоби індивідуалізації - відмінність товару одного виробника від подібного товару іншого виробника. Таким чином, значимість об'єктів промислової власності дещо вища.

4. Деякі автори (зокрема проф. Сергєєв А.П.) відокремлюють від промислової власності нетрадиційні результати творчої діяльності, які також визнаються об'єктами інтелектуальної власності і охороняються законодавством, але мають свою специфіку. До них відносять відкриття, службову і комерційну таємницю, топології інтегральних мікросхем, селекційні досягнення, раціоналізаторські пропозиції, недобросовісну конкуренцію.

ВИСНОВКИ З ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, підводячи підсумки слід зазначити, що усі зазначені результати творчої діяльності об'єднані поняттям інтелектуальної власності.

Таким чином, інтелектуальна власність є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, який відповідає вимогам чинного законодавства. Тільки в такому разі їй надається правова охорона. У наш час роль і значення інтелектуальної власності інтенсивно зростають, вона давно уже стала найбільш цінним капіталом людства. В усьому світі інтелектуальна власність є об'єктом цивільного обороту. В силу істотного значення інтелектуальної діяльності і особливо її результатів для соціально-економічного розвитку будь-

якого суспільства попит на неї також інтенсивно зростає. Вона часто стає об'єктом неправомірних дій, зловживання, недозволеного використання, тому потребує надійної і ефективної правової охорони.

ІІІ. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ.

В структурі законодавчої гілки влади - Верховної Ради України створено Комітет з питань науки.

Структура органів виконавчої гілки влади охоплює наступні установи:

- **Державна служба інтелектуальної власності** створена Указом Президента України у квітні 2011 р., є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки, молоді та спорту України.

Основними **завданнями** Державної служби інтелектуальної власності є:

1) узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністру;

2) організація в установленому порядку експертизи об'єктів права інтелектуальної власності, видача патентів/свідоцтв на об'єкти права інтелектуальної власності;

3) здійснення державної реєстрації та облік об'єктів права інтелектуальної власності, проведення реєстрації договорів про передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що охороняються на території України, ліцензійних договорів;

4) визначення уповноважень закладів експертизи та доручення їм проведення експертизи заявок;

5) ведення державних реєстрів об'єктів права інтелектуальної власності;

6) організація проведення перевірок суб'єктів господарювання на предмет дотримання законодавства у сфері інтелектуальної власності;

7) аналіз стану дотримання суб'єктами господарювання всіх форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності;

8) здійснення міжнародного співробітництва у сфері правової охорони інтелектуальної власності і представлення інтересів України з питань охорони прав на об'єкти права інтелектуальної власності у міжнародних організаціях відповідно до законодавства;

9) організація інформаційної та видавничої діяльності у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

10) організація роботи з підготовки та перепідготовки спеціалістів з питань інтелектуальної власності;

11) видача офіційних бюлетенів з питань інтелектуальної власності;

12) здійснює атестацію представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених);

13) вивчення, узагальнення та аналіз досвіду зарубіжних країн, а також практики застосування законодавства України у сфері інтелектуальної власності, розробка та внесення пропозицій щодо вдосконалення та гармонізації норм законодавства України з нормами міжнародних договорів, учасницею яких є або має намір бути Україна;

14) забезпечення обліку організацій колективного управління, визначення уповноважених і організацій колективного управління, здійснення аналізу їх діяльності, зняття з обліку організації колективного управління, виключення з реєстрів організації колективного управління та уповноважені організації колективного управління, анулювання відповідних свідоцтв;

15) запровадження заходів щодо розвитку системи збору та розподілу винагороди за використання об'єктів права інтелектуальної власності та/або суміжних прав;

16) запровадження заходів, пов'язаних із забезпеченням відтворювачів, імпортерів та експортерів примірників, що містять об'єкти права інтелектуальної власності і суміжних прав, контрольними марками та веденням Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок;

17) ліцензування виробництва дисків для лазерних систем зчитування, матриць;

18) забезпечення присвоєння та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски та/або матриці, що експортуються, або матриці, що імпортуються;

19) видача документів для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України;

20) погодження видачі державного посвідчення на право розповсюдження і демонстрування аудіовізуальної продукції щодо дотримання авторського права і суміжних прав;

21) запровадження заходів з легалізації комп'ютерних програм та правомірного їх використання;

22) ведення реєстру виробників та розповсюджувачів програмного забезпечення;

23) здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання всіх форм власності вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності;

24) здійснення управління об'єктами державної власності.

Інші міністерства та відомства України, що діють у сфері охорони прав інтелектуальної власності:

- **Антимонопольний комітет України** - є центральним органом, що забезпечує захист від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності.

- **Міністерство юстиції України** - бере участь у розробці законодавчих актів з питань інтелектуальної власності, координує законотворчу діяльність у цій сфері з іншими сферами законодавства та відповідає за його адаптацію до законодавства Європейського Союзу.

- **Міністерство внутрішніх справ України** - здійснює заходи з попередження та розкриття злочинів, пов'язаних з порушенням авторських і суміжних прав, бере участь у створенні та вдосконаленні необхідної для протидії цим порушенням законодавчої бази. Особливу увагу приділяє попередженню та викриттю фактів тиражування і розповсюдження контрафактної аудіовізуальної продукції, неліцензійного комп'ютерного

програмного забезпечення. а також фактів виробництва та розповсюдження фальсифікованої продукції з незаконним використанням товарних знаків відомих вітчизняних і зарубіжних виробників. В структурі Державної служби боротьби з економічною злочинністю створені підрозділи по боротьбі з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності - як у центральному апараті, так і на регіональному рівні. Проводить в усіх регіонах комплексні перевірки суб'єктів господарювання в частині дотримання ними вимог нормативно-правових актів, що регламентують оптову та роздрібну торгівлю примірниками аудіовізуальних творів і фонограм.

- **Державна фіскальна служба України** – контролює порядок дотримання порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявності ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів, а також вживає заходів до захисту прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів;

- **Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості»** - забезпечує функціонування та розвиток національної системи стандартизації; розробляє стандарти, експертизу проектів стандартів, гармонізує національні стандарти з міжнародними та європейськими, координує діяльність національних технічних комітетів стандартизації;

- **Служба безпеки України** - бере участь у розробці та здійсненні заходів із захисту державних таємниць України; в передбаченому законодавством порядку сприяє підприємствам, установам, організаціям, підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України. Відповідно до указів Президента України, має створити спеціальні підрозділи боротьби з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності; несе відповідальність за державну політику голографічного захисту товарів і документів; здійснює державний контроль і координацію у цій сфері.

Важливу роль у структурі органів регулювання охорони інтелектуальної власності відіграють організації, що утворюють інфраструктуру діяльності в цій сфері:

- **Український інститут промислової власності (Укрпатент)** - державне підприємство; перебуває у сфері Державної служби інтелектуальної власності; є основою інфраструктури охорони промислової власності в Україні; здійснює наступні функції: приймання заявок на видачу охоронних документів на об'єкти промислової власності; проведення експертизи цих заявок на відповідність їх умовам надання правової охорони; забезпечення державної реєстрації об'єктів промислової власності, змін їх правового статусу та офіційної публікації відповідних відомостей; здійснення державної реєстрації договорів про передачу права власності на об'єкти промислової власності, що охороняються в Україні, та договорів про видачу дозволу (ліцензійних договорів) на їх використання; інформаційне забезпечення функціонування державної системи охорони промислової власності; забезпечення фізичних та юридичних осіб інформацією про об'єкти промислової власності; формування фондів національної патентної документації в органах державної системи науково-технічної інформації України та ін.

Важливу роль у функціонуванні системи органів регулювання інтелектуальної власності відіграє інститут патентних повірених — представників у справах інтелектуальної власності, які є незалежними та діють на підставі Положення про представників у справах інтелектуальної власності. Патентні повірені надають фізичним і юридичним особам послуги, пов'язані з охороною прав інтелектуальної власності, представляють їх інтереси перед Державним департаментом інтелектуальної власності та установами, що належать до сфери його управління, судовими органами, кредитними установами, у відносинах з іншими фізичними та юридичними особами.

Управління майновими правами суб'єктів права інтелектуальної власності може здійснюватися також і громадськими організаціями. Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає можливість колективного управління майновими правами авторів, інших осіб, що мають авторське право

або суміжні права. Зазначені особи можуть доручати управління своїми майновими правами на колективній основі організаціям, які не мають права займатися комерційною діяльністю. Такі організації діють на основі і в межах повноважень, що добровільно їм були передані авторами, іншими особами, що мають авторське право або суміжні права. На діяльність зазначених організацій не поширюється обмеження, передбачені антимонопольним законодавством.

Такі організації можуть утворюватися для управління певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав або для управління різними майновими правами в інтересах різних осіб, або однієї організації, категорій авторського права і (або) суміжних прав.

Повноваження на колективне управління майновими правами передаються авторами та їх правонаступниками, суб'єктами суміжних прав та їх правонаступниками безпосередньо на основі письмових договорів.

На підставі письмових договорів здійснюється також представництво прав і інтересів фізичних та юридичних осіб, що мають авторське право або суміжні права, з іноземними організаціями. Ці ж організації здійснюють ділові контакти іноземних авторів в Україні.

Договори про управління майновими правами на колективній основі можуть передбачати право зазначених організацій укладати ліцензійні договори з користувачами творів та об'єктів суміжних прав.

Користувачі творів та об'єктів суміжних прав договором зобов'язуються надавати авторам та іншим особам, що мають авторське право, та суб'єктам суміжних прав, їх представникам або організаціям, які управляють майновими правами на колективній основі, точний перелік і програми публічного використання творів, виконань, фонограм, програм мовлення і забезпечувати їх завіреним звітом про одержані прибутки. Основним обов'язком користувачів є своєчасна і в обумовленому розмірі виплата винагороди.

Організаціям, які управляють майновими правами, Законом надано право резервувати на своєму рахунку суми незапитаної винагороди, що надійшла їм від користувачів. Після закінчення трирічного строку з моменту надходження

на рахунок організації сум незапитаної винагороди ці суми можуть бути використані для чергових виплат суб'єктам авторського права і суміжних прав або спрямовані на інші цілі, передбачені їх статутами, в інтересах осіб, які мають авторське право і суміжні права.

ВИСНОВКИ З ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ:

Отже, система управління права інтелектуальної власності на сьогодні, здебільшого сконцентрована у Державній службі інтелектуальної власності, яка створена Указом Президента України у квітні 2011 р., є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки, молоді та спорту України.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

В даній лекції було розглянуто поняття і види права інтелектуальної власності.

Результати творчої діяльності людини як об'єкт правового регулювання та охорони та органи державного управління інтелектуальною власністю.

Інтелектуальна власність - це результати творчої діяльності будь-якої фізичної особи. Її об'єктом, проте, є не матеріальні носії, в яких реалізовані результати творчості, а саме ті ідеї, думки, міркування, образи, символи тощо, які реалізуються чи втілюються у певних матеріальних носіях.

Інтелектуальна власність є результатом інтелектуальної, творчої діяльності, який відповідає вимогам чинного законодавства. Тільки в такому разі їй надається правова охорона. У наш час роль і значення інтелектуальної власності інтенсивно зростають, вона давно уже стала найбільш цінним капіталом людства. В усьому світі інтелектуальна власність є об'єктом цивільного обороту. В силу істотного значення інтелектуальної діяльності і особливо її результатів для соціально-економічного розвитку будь-якого суспільства попит на неї також інтенсивно зростає. Вона часто стає об'єктом неправомірних дій, зловживання, недозволеного використання, тому потребує надійної і ефективної правової охорони.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ

При підготовці до семінарських занять слухачі повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: право інтелектуальної власності, джерела, результати творчої діяльності людини, правова охорона результатів інтелектуальної діяльності людини. Звернути увагу на структуру державних органів у сфері управління правом інтелектуальної власності, їх повноваження.

ТЕМА № 3. Патентне право**ПЛАН ЛЕКЦІЇ:**

1. Поняття патентного права. Умови надання правової охорони і критерії патентоздатності окремих об'єктів.
2. Правове становище суб'єктів права на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.
3. Порядок патентування винаходу, корисної моделі чи промислового зразка.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості ВРУ. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003 р. – К.: Парламентське видавництво, 2003.
3. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі. Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ // ВВР. - 1994. - № 7. - Ст. 32 (із змінами від 16.10.2012. – ВВР. – 2014. - № 2-3. - Ст.41).
4. Про охорону права на промислові зразки. Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-ХІІ // ВВР. - 1994. - № 7. - Ст. 32 (із змінами від 16.10.2012. – ВВР. – 2014. - № 2-3. - Ст.41).
5. Про міжнародне приватне право. Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // ВВР. – 2005. - № 32. – Ст. 422.
6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Закон України № 776/97-ВР від 23 грудня 1997 р. // ВВР. – 1998. - № 20. – Ст. 99.
7. Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності від 8 квітня 2011 р. № 436/2011. Указ Президента України // www.rada.gov.ua.

МЕТА ЛЕКЦІЇ:

Метою лекції є розкриття основних положень патентного права як сукупності норм, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини, що виникають у зв'язку зі створенням, оформленням і використанням винаходів, корисних моделей і промислових зразків, а також засвоєння слухачами основних норм патентного права.

ВСТУП

Патентне право (право промислової власності) забезпечує другу частину об'єктів творчості (складову інтелектуальної власності) не менш важливу, ніж перша його частина (духовна творчість), що підкреслює актуальність теми лекції. Слід брати до уваги, що в умовах ринкової економіки, як перші об'єкти (духовної творчості), так і другі (науково-технічної творчості), виступають товаром.

Об'єктами правовідносин, що регулюються патентним правом, є результати науково-технічної творчості й художнього конструювання - винаходи, корисні моделі й промислові зразки.

В основу правової охорони вказаних об'єктів покладено те, що виникнення права інтелектуальної власності на них пов'язується з одержанням охоронного документа, яким засвідчуються права на винаходи, корисні моделі й промислові зразки, - патенту. Власне, звідси і походить сам термін «патентне право».

I. ПОНЯТТЯ ПАТЕНТНОГО ПРАВА. УМОВИ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ І КРИТЕРІЇ ПАТЕНТОЗДАТНОСТІ ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ

Патентне право є важливим інститутом права інтелектуальної власності. Патентне право (право промислової власності) забезпечує другу частину об'єктів творчості (складову інтелектуальної власності) не менш важливу, ніж перша його частина (духовна творчість). Слід брати до уваги, що в умовах ринкової економіки, як перші об'єкти (духовної творчості), так і другі (науково-технічної творчості), виступають товаром.

Патентне право - це сукупність норм, що регулюють майнові й особисті немайнові відносини, які виникають у зв'язку з використанням авторства на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, з охороною прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, установленням режиму використання цих об'єктів, матеріальним і моральним стимулюванням, а також захистом прав авторів і патентовласників.

Слід звернути увагу на співвідношення патентного права з правом промислової власності. Визначення останнього окреслюється в Паризькій конвенції про охорону промислової власності 1883 року, у ст. 1 якої вказано, що об'єктами охорони промислової власності є патенти на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування й вказівки про походження чи найменування місця походження, а також припинення недобросовісної конкуренції. Отже, право промислової власності охоплює ширше коло об'єктів, ніж патентне право. Тому можна сказати, що патентне право є складовою права промислової власності.

Патентне право можна розглядати в об'єктивному й суб'єктивному значеннях. У першому випадку патентне право є одним з інститутів права інтелектуальної власності. Тому **патентне право в об'єктивному розумінні** - це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають при створенні й використанні винаходів, корисних моделей й промислових зразків.

У суб'єктивному розумінні патентне право можна визначити як певні юридично забезпечені можливості суб'єкта щодо винаходу, корисної моделі, промислового зразка. При цьому суб'єктивне патентне право можна поділити на дві **складові** - право на патент і право з патенту:

- право на патент передбачає юридично забезпечену можливість суб'єкта звернутися до компетентного державного органу з вимогою про видачу патенту на створений винахід, корисну модель, промисловий зразок. Відносини, що виникають між особою, яка подала заявку про видачу патенту, і компетентним державним органом при здійсненні права на патент, мають публічно-правовий характер;

- право з патенту розкривається через сукупність особистих немайнових і майнових прав на винахід, корисну модель і промисловий зразок, що впливають з патенту як охоронного документа. Саме ці права є цивільними за своєю природою.

Патентне право має **відмінності від авторського права**. Основні з них такі: об'єктами патентного права є результати науково-технічної творчості й художнього конструювання, водночас об'єкти авторського права - це результати духовної творчості (літературної, наукової, художньої). Для патентного права характерним є чіткий перелік об'єктів, правова охорона яким може бути надана лише за умови їх відповідності передбаченим законом вимогам. На відміну від цього, для авторського права характерною є відсутність вичерпного переліку його об'єктів, а також поширення правової охорони на твори, незалежно від їх достоїнства, завершеності мети, тощо. Для виникнення прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, крім створення цих об'єктів, необхідне також одержання охоронного документа - патенту, що видається компетентним державним органом за результатами проведеної експертизи. На противагу цьому, виникнення авторського права не пов'язується з будь-якими формальностями - достатньо факту створення твору.

Об'єктами патентного права є винаходи, корисні моделі і промислові зразки, яким надається правова охорона, що не суперечить суспільним

інтересам, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності.

Патентоздатність - це властивість нововведення бути визнаним винаходом, корисною моделлю, промисловим зразком у правовому відношенні і, відповідно, одержати правову охорону.

Винахід – результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології, якщо воно є *новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним* для використання. Об'єктом винаходу може бути продукт, (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології.

Розкриваючи сутність поняття «винахід», слід звернути увагу на таке:

- винахід завжди є вирішенням (рішенням) певного завдання (проблеми). Сама по собі постановка завданню (проблеми) не є винаходом, оскільки одне і те саме завдання, як правило, можна вирішувати кількома засобами;

- винаходом є не будь-яке, а лише технічне (технологічне) вирішення завдання. Наприклад, новий метод розв'язання лінійного рівняння не може бути винаходом через те, що в даному разі має місце вирішення задачі іншими, ніж технічні (технологічні), засобами. Хоча, наприклад, в Україні видаються патенти на способи діагностики та лікування захворювань, способи вирощування сільськогосподарських культур, що загалом не мають технічного характеру;

- винахід повинен вирішувати певне утилітарне завдання, яка не обов'язково мусить мати технічний (технологічний) характер.

Корисна модель - це конструктивне виконання засобів виробництва і предметів споживання, а також їх складових частин. Корисна модель вважається придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона, відповідно до закону, є *новою і придатною для промислового використання*.

Корисна модель як об'єкт права інтелектуальної власності є досить близькою до винаходу (тому корисну модель іноді «називають «малим винаходом»). Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» закріплює єдине визначення прав винаходу і корисної моделі - результат

інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології. Інститут корисної моделі запроваджується для охорони об'єктів, які за своїм внеском у рівень техніки є менш значущими за винаходи. Тому для корисних моделей передбачається спрощена, порівняно з винаходом, процедура одержання охоронного документа і коротші строки охорони.

Відмінність між винаходом і корисною моделлю виявляється у неоднаковому колі умов патентоздатності. Законодавством передбачено дві умови патентоздатності корисної моделі:

- 1) новизна;
- 2) промислова придатність.

Тобто для корисної моделі, на відміну від винаходу, не передбачається така умова патентоздатності, як винахідницький рівень.

Промисловим зразком є художньо-конструкторське рішення виробу, що визначає його зовнішній вигляд. Зміст промислового зразка складає не технічне рішення, а художньо-конструкторське рішення виробу, що формує його зовнішній вигляд: автомобіля, літака, телевізора тощо.

Правова охорона надається промислового зразку, що є *новим і промислово придатним*.

Якщо винахід і корисна модель є технічними (технологічними) рішеннями, то промисловий зразок є дизайнерським рішенням. Художнє конструювання (дизайн) - вид художньої діяльності з проектування промислових виробів, що мають естетичні властивості.

У промисловому зразку має місце поєднання художнього (зовнішня форма виробу) і конструктивного (технічне виконання виробу) елементів.

Залежно від того, що є об'єктом промислового зразка, він може бути таких видів:

- об'ємний, що являє собою композицію, в основу якої покладено об'ємно-просторову структуру (наприклад форма пляшки);
- площинний, що являє собою композицію, в основі якої лежить лінійно-графічне співвідношення елементів, яке не може бути сприйняте візуально як об'ємне (наприклад малюнок, що наноситься на тканину);

- комбінований, який являє собою поєднання форми і малюнка.

Відповідно до ч. 3 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» не можуть одержати правову охорону за цим Законом:

- об'єкти архітектури (крім малих архітектурних форм), промислові, гідротехнічні та інші стаціонарні споруди;
- друкована продукція як така;
- об'єкти нестійкої форми з рідких, газоподібних, сипких або подібних до них речовин тощо.

Не можуть одержати правову охорону в рамках патентного права: відкриття, наукові теорії та математичні методи; методи організації та управління господарством; плани, умовні позначення, розклади, правила; топографії інтегральних схем; сорти рослин і породи тварин тощо.

Наявність схожих рис винаходів, корисних моделей та промислових зразків послужила підставою їх спільного правового регулювання. Об'єкти патентного права регламентуються главою 39 ЦК України, законами України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та «Про охорону прав на промислові зразки».

Набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок засвідчується патентом. Будь-яке посягання на права власника патенту вважається порушенням права власника патенту.

На вимогу власника патенту таке порушення має бути припинено, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику патенту заподіяні збитки. Вимагати поновлення порушених прав власника патенту може також особа, яка придбала ліцензію, якщо інше не передбачено ліцензійним договором.

Спори, пов'язані з порушенням прав та інтересів патентовласників, розв'язуються судом, господарським або третейським судом у порядку, встановленому чинним законодавством України. Так, суди відповідно до їх компетенції розглядають спори про:

- авторство на винахід (корисну модель);
- встановлення факту використання винаходу (корисної моделі);
- встановлення власника патенту;

- порушення прав власника патенту;
- укладання та виконання ліцензійних договорів;
- право попереднього користування;
- компенсації.

Кодексом України про Адміністративні правопорушення (ст. 51-2) передбачена відповідальність за незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка та ін., привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом. Таке правопорушення тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Статтею 177 КК України передбачена відповідальність за порушення прав на об'єкти промислової власності. Незаконне використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка та ін., якщо ці дії завдали матеріальної шкоди у великому розмірі (якщо її розмір у сто і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян), - карається штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення.

Зазначеною нормою передбачено також відповідальність за ті ж самі дії, якщо вони вчинені повторно або завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі (якщо розмір шкоди у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян).

ВИСНОВКИ З ПЕРШОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, підводячи підсумки слід зазначити, що патентне право є одним з найважливішим інститутом права інтелектуальної власності, сутність якого полягає в тому, що забезпечує другу частину об'єктів творчості (складову інтелектуальної власності) не менш важливу, ніж перша його частина (духовна творчість).

Патентне право - це сукупність норм, що регулюють майнові й особисті немайнові відносини, які виникають у зв'язку з використанням авторства на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, з охороною прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, установленням режиму використання цих об'єктів, матеріальним і моральним стимулюванням, а також захистом прав авторів і патентовласників.

Об'єктами патентного права є винаходи, корисні моделі і промислові зразки, яким надається правова охорона, що не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності.

На відміну від об'єктів авторського права, винаходи, корисні моделі і промислові зразки як рішення практичних завдань можуть повторюватися, створюватися різними способами незалежно один від одного. Тому їх правова охорона припускає формалізацію в законі певних ознак, дотримання спеціального порядку визначення пріоритету, перевірку новизни і встановлення особливого режиму використання.

II. ПИТАННЯ

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА НА ВИНАХОДИ, КОРИСНІ МОДЕЛІ ТА ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ

Суб'єктами патентного права є автори винаходів та корисних моделей (винахідники), а також автори промислових зразків, які є фізичними особами. Суб'єктами можуть також бути інші особи, які набули прав винахід, корисну модель та промисловий зразок за договором чи законом (ст. 463 ЦК України).

Неповнолітні особи вправі самостійно, без згоди батьків чи законних представників, здійснювати свої патентні права після досягнення 14 років (ч. 1 п. 2 ст. 32 ЦК України).

Іноземні фізичні та юридичні особи користуються правами нарівні з фізичними і юридичними особами України відповідно до міжнародних договорів України.

Законодавство іменує творця винаходу, корисної моделі винахідником, а творця промислового зразка - автором промислового зразка.

Винахідник - людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід, корисну модель (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»). Автор промислового зразка - людина, творчою працею якої створено промисловий зразок (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»).

Винахідником чи автором промислового зразка може виступати тільки фізична особа. Законодавець керується тим, що тільки людина здатна до інтелектуальної, творчої діяльності, отже тільки вона може набути статусу винахідника чи автора промислового зразка. Юридична особа не може визнаватися винахідником чи автором промислового зразка.

Іноді винахід, корисна модель, промисловий зразок є результатом спільної творчої праці не однієї, а декількох фізичних осіб. Винахідники чи автори промислового зразка, які спільно створили винахід, корисну модель, промисловий зразок, мають рівні права на одержання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними (ст. 8 Закону України «Про охорону прав на

винаходи і корисні моделі», ст. 7 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»). При цьому таким особам видається один патент.

Патентовласниками на винаходи, корисні моделі та промислові зразки є:

- 1) винахідники стосовно винаходів і корисних моделей та автори промислових зразків;
- 2) роботодавці - стосовно службових об'єктів;
- 3) правонаступники - особи, яким винахідники, автори промислових зразків чи роботодавці передали свої майнові права;
- 4) спадкоємці патентовласників.

Первинним суб'єктом є винахідник та автор промислового зразка, тобто фізичні особи, творчою діяльністю яких створено об'єкт інтелектуальної власності. Саме вони за загальним правилом мають право на одержання патенту, якщо інше не передбачено законодавством. Слід враховувати, що якщо особа не внесла особистого творчого внеску у створення винаходу, корисної моделі чи промислового зразка, а надала тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при його створенні і оформленні заявки, у неї не виникає право на одержання охоронного документа. При спільному створенні об'єкта кількома особами вони мають однакові права на одержання патенту, якщо інше не передбачено домовленістю між ними.

При видачі охоронних документів в Україні застосовується принцип першого заявника. Суть його полягає у тому, що законодавець не ставить за мету з'ясувати, яка особа дійсно першою досягла такого результату, а наділяє правами і захищає ту особу, яка перша вчинила дії стосовно установленого повідомлення про досягнення, тобто розкрила суспільству невідомі раніше знання.

Таким чином, у випадку паралельного винахідництва, коли дві чи більше особи незалежно одна від одної створили об'єкт, який може бути визнано винаходом, корисною моделлю чи промисловим зразком, право на одержання охоронного документа належить заявнику, заявка якого має більш ранню дату подання до Держдепартаменту або, якщо заявлено пріоритет, більш ранню дату

пріоритету, за умови, що вказана заявка не вважається відкликаною, не відкликана або за якою не прийнято рішення про відмову у видачі патенту.

Якщо об'єкт інтелектуальної власності створено працівником, найнятим за трудовим договором (контрактом), то виникає дилема стосовно розподілу прав між цією особою та її роботодавцем. У світі вона вирішується не однозначно: в одних країнах перевага надається працівникові, в інших - роботодавцеві. Досить важливо знайти баланс інтересів зазначених осіб, оскільки лише у цьому випадку вони будуть зацікавлені у створенні результатів творчої діяльності. У статті 429 ЦК України закріплюється, що зазначене право на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належить працівникові, який створив цей об'єкт.

Володільцем патенту є особа, якій належить патент на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Патент видається заявникові. Тобто в разі видачі патенту особа, яка була заявником, стає володільцем патенту. Але за певних умов право на одержання патенту може належати іншій особі (роботодавцю, правонаступнику). У такому разі винахідник (автор промислового зразка) і володілець патенту будуть різними особами.

Учасником патентних правовідносин є компетентний державний орган, який здійснює видачу патентів. У міжнародно-правових актах вживається поняття «Відомство», у законодавстві України вживається термін «Установа» - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності (ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»). Сьогодні таким органом є **Державний департамент інтелектуальної власності**, утворений відповідно до Указу Президента України від 08.04.2011 р. № 436/2011 як центральний орган виконавчої влади діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України.

Основними функціями цього органу щодо видачі патентів є:

- організація прийняття заявок, їх експертизи, прийняття рішення по них;
- видача патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, забезпечення їх державної реєстрації.

У патентних правовідносинах можуть брати участь представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені). Слід зазначити, що відповідно до положень Законів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» і «Про охорону прав на промислові зразки», іноземні особи та особи без громадянства, які проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами території України, у відносинах з Установою реалізують свої права лише через патентних повірених.

Відповідно до Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.1994 року № 545, патентний повірений надає фізичним і юридичним особам (особи, яких він представляє) допомогу й послуги, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, представляє інтереси зазначених осіб у Держдепартаменті та установах, що належать до сфери його управління, а також судових органах, кредитних установах, у відносинах з іншими фізичними і юридичними особами.

ВИСНОВКИ З ДРУГОГО ПИТАННЯ:

Таким чином, правове становище суб'єктів права промислової власності, здебільшого визначається нормами Законів України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки». Суб'єктами патентного права є автори винаходів та корисних моделей (винахідники), а також автори промислових зразків, які є фізичними особами.

Слід наголосити на тому, що право на одержання патенту має автор або його спадкоємець, якщо інше не передбачено Законом. Автори, які створили промисловий зразок спільною працею, мають рівні права на одержання патенту, якщо інше не передбачено угодою між ними. разі перегляду умов угоди щодо складу авторів Установа за спільним клопотанням осіб, зазначених у заявці як автори, а також авторів, не зазначених у заявці як такі, вносить зміни до відповідних документів у порядку, що встановлюється центральним органом

виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері інтелектуальної власності.

ІІІ. ПИТАННЯ

ПОРЯДОК ПАТЕНТУВАННЯ ВІНАХОДУ, КОРИСНОЇ МОДЕЛІ ЧИ ПРОМИСЛОВОГО ЗРАЗКА

Особа, яка бажає одержати патент на винахід (корисну модель) і має на це право, може подати заявку на його видачу до Державної служби інтелектуальної власності України, яка приймає, розглядає та проводить експертизу заявок. Заявка подається до Державної служби на адресу Державного підприємства «Український інститут промислової власності». Вимоги до складу й оформлення матеріалів заявки, подання заявки визначаються Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та Правилами складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України № 22 від 22.01.2001 р.

За дорученням заявника заявку можна подати через представника в справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) або іншу довірену особу. Іноземні особи та особи без громадянства, які проживають чи мають постійне місцезнаходження поза межами України, реалізують свої права через представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

Заявка – сукупність документів, необхідних для видачі патенту. Заявка на винахід повинна стосуватися одного винаходу або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом (вимога єдності винаходу). Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі. Заявка складається українською мовою й повинна містити:

- заяву про видачу патенту на винахід (корисну модель);
- опис винаходу (корисної моделі);
- формулу винаходу (корисної моделі);
- креслення (якщо на них є посилання в описі);
- реферат.

За подання заявки сплачується збір. Документ про сплату збору повинен надійти до Державного підприємства «Український інститут промислової власності» разом із заявкою або протягом двох місяців після дати подання

заявки. Цей строк продовжується, але не більше ніж на шість місяців, якщо до його спливу буде подано клопотання про продовження строку надходження документа про сплату збору за подання заявки та сплачено відповідний збір. Строки та порядок сплати зборів за подання заявки, а також їх розміри зазначені в Порядку сплати зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 1716 від 23 грудня 2004 року.

Розгляд заявки.

Порядок розгляду заявки на винахід (корисну модель) встановлений Правилами розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 15 березня 2002 року № 197. Патент України на винахід видається за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід, під час якої встановлюється відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності). Патент України на корисну модель видається за результатами формальної експертизи. Державна реєстрація патенту на винахід (корисну модель) здійснюється за наявності документів про сплату державного мита за його (її) видачу й збору за публікації про видачу патенту. Одночасно з державною реєстрацією патенту на винахід Державна служба публікує в офіційному бюлетені «Промислова власність» визначені в установленому порядку відомості про видачу патенту. **Видача патенту проводиться в місячний строк після його державної реєстрації.**

Відповідно до частини першої статті 37 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» будь-яка особа має право запатентувати винахід (корисну модель) в іноземних державах за умови попереднього подання заявки на винахід (корисну модель) до Державної служби та ненадходження до цієї особи протягом трьох місяців від дати подання зазначеної заявки повідомлення про віднесення заявленого винаходу (корисної моделі) до державної таємниці. Якщо протягом трьох місяців від дати надходження заявки до заявника не надійде повідомлення про віднесення заявленого винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, заявку на

одержання патенту на винахід (корисну модель) може бути подано у відповідний орган іноземної держави.

Патентування винаходу (корисної моделі) за процедурою Договору про патентну кооперацію.

Процедура зарубіжного патентування згідно з РСТ умовно поділяється на **два основні етапи** – міжнародну фазу та національну фазу.

Міжнародна фаза розпочинається з подання міжнародної заявки до відомства-одержувача та включає в себе такі стадії:

– встановлення дати міжнародного подання та обробка заявки відомством-одержувачем; – проведення Міжнародним пошуковим органом міжнародного пошуку, за результатами якого заявнику надсилаються звіт про міжнародний пошук та письмове повідомлення про патентоспроможність винаходу; – міжнародну публікацію заявки Міжнародним бюро Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) (у більшості випадків разом зі звітом про міжнародний пошук); – проведення додаткового пошуку; – проведення міжнародної попередньої експертизи Органом міжнародної попередньої експертизи з подальшим наданням заявнику міжнародного попереднього висновку щодо патентоспроможності винаходу. Дві останні стадії не є обов'язковими та проводяться на окреме прохання заявника.

По завершенні міжнародної фази заявнику необхідно у встановлені строки здійснити подальші дії в кожному національному (або регіональному) відомстві, у якому він бажає отримати патент на основі своєї міжнародної заявки. Національна фаза включає в себе подання заявником до цих відомств перекладів заявки на відповідні мови, сплату відповідного мита та зборів і подальший розгляд заявки в цих відомствах.

Слід зазначити, що результатом зарубіжного патентування за процедурою РСТ не є видача «міжнародного патенту». На національній фазі рішення про видачу (або про відмову у видачі) патенту приймається виключно національними чи регіональними відомствами.

Інформація стосовно строків переходу до національної фази, вимог національних відомств, а також стосовно розмірів зборів та умов для сплати представлена в Посібнику РСТ для заявника (PCT Applicant's Guide, Volume II (National Phase)).

Подання міжнародної заявки до відомства-одержувача здійснюється відповідно до РСТ й Інструкції до РСТ, а також згідно з Правилами складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель.

Обов'язки відомства-одержувача щодо прийняття міжнародних заявок в Україні, передбачені РСТ, виконує ДП «УПІВ».

ДП «УПІВ» є компетентним відомством-одержувачем для прийняття та реєстрації міжнародних заявок, якщо хоча б один із заявників є громадянином України або особою, яка проживає на її території, незалежно від того, є він заявником для всіх чи лише для деяких держав.

Відповідно до статті 3(2) РСТ міжнародна заявка повинна містити заяву, опис винаходу, один чи декілька пунктів формули винаходу, одне чи декілька креслень (якщо це необхідно) і реферат.

Усі елементи міжнародної заявки подаються до ДП «УПІВ» на папері в трьох примірниках, кожен з яких має бути придатним для прямого репродукування.

Заява подається на бланку РСТ/RO/101 або у вигляді комп'ютерної роздруковки, виготовленої з використанням функціональних можливостей РСТ-EASY програмного забезпечення РСТ-SAFE («РСТ-EASY заява»). В останньому випадку у комплекті з міжнародною заявкою повинен подаватися фізичний носій (CD-ROM, CD R, DVD або DVD-R), що містить в електронній формі копію даних, які містяться в заяві, та копію реферату («РСТ EASY-фізичний носій»).

Відповідно до статті 3(4)(i) РСТ міжнародна заявка повинна бути складена встановленою мовою. В Україні міжнародна заявка може бути подана до відомства-одержувача російською або англійською мовою. Листування із заявником відомство-одержувач здійснює мовою міжнародної заявки.

Подаючи заявку до відомства- одержувача, заявник повинен зазначити свій вибір одного з компетентних Міжнародних пошукових органів, який має проводити міжнародний пошук щодо міжнародної заявки. Для України компетентними Міжнародними пошуковими органами є Федеральна служба з інтелектуальної власності (Роспатент) та Європейське патентне відомство (ЄПВ).

У разі, якщо міжнародну заявку подано російською мовою, а в якості Міжнародного пошукового органу зазначено ЄПВ, заявнику необхідно протягом місяця від дати одержання заявки відомством-одержувачем надати її переклад англійською мовою для цілей пошуку.

Відповідно до статті 11 РСТ відомство-одержувач встановлює дату міжнародного подання за датою одержання міжнародної заявки, якщо при її одержанні відомство приходить до висновку, що:

– заявник не позбавлений внаслідок громадянства або місця проживання права подання міжнародної заявки до відомства; – міжнародна заявка складена встановленою мовою; – міжнародна заявка містить принаймні таке: згадку про те, що вона подається як міжнародна заявка; зазначення принаймні однієї Договірної держави; ім'я заявника, як установлено; частину, яка зовні нагадує опис винаходу; частину, яка зовні нагадує пункт чи пункти формули винаходу.

Відповідно до статті 3(4)(ii) РСТ міжнародна заявка повинна відповідати встановленим вимогам до оформлення міжнародної заявки. Вимоги до оформлення міжнародної заявки викладені в правилі 11 Інструкції до РСТ.

Відповідно до статті 3(4)(iv) РСТ подання кожної міжнародної заявки має супроводжуватися сплатою встановленого мита. Згідно з правилами 14, 15 та 16 Інструкції до РСТ заявнику необхідно сплатити: мито за пересилання заявки (на користь відомства-одержувача), міжнародне мито за подання (на користь Міжнародного бюро ВОІВ) та мито за пошук (на користь Міжнародного пошукового органу). Крім того, якщо в міжнародній заявці заявлено пріоритет попередньої заявки й заявник доручає відомству-одержувачу підготувати та направити пріоритетний документ до Міжнародного бюро ВОІВ, необхідно

сплатити відповідний збір (правило 17.1(b) Інструкції до РСТ). Зазначені мито та збори сплачуються на рахунки ДП «УІПВ».

Після одержання міжнародної заявки ДП «УІПВ» здійснює розрахунок мита та зборів і надсилає відповідне повідомлення заявнику із зазначенням строків сплати, переліку валют, у яких може бути сплачене мито та збори, і реквізитів для сплати.

ВИСНОВОК З ТРЕТЬОГО ПИТАННЯ:

Отже, промисловий зразок – результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Відносини, які виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням права власності на промислові зразки в Україні, регулюються Цивільним кодексом України та Законом України «Про охорону прав на промислові зразки». Набуття права інтелектуальної власності на промисловий зразок засвідчується патентом. Патент України на промисловий зразок є охоронним документом, який видається від імені держави уповноваженим на це органом – Державною службою інтелектуальної власності України. Право на одержання патенту має автор та інші особи, які набули право на промисловий зразок за договором чи законом. Обсяг правової охорони, яка надається, визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, представлених на зображенні (зображеннях) виробу, внесеному до Державного реєстру патентів України на промислові зразки (далі – Реєстр), і засвідчується патентом з наведеною в ньому копією внесеного до Реєстру зображення виробу.

Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу й призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб. Правова охорона надається промислового зразку, який не суперечить публічному порядку, принципам гуманності й моралі та відповідає умові патентоспроможності. Умовою патентоспроможності промислового зразка є новизна. Промисловий зразок визнається новим, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Патент надає його власнику виключне право використовувати промисловий зразок на власний розсуд, якщо таке використання не порушує прав інших власників патентів, а також забороняти іншим особам використовувати промисловий зразок без його дозволу, за винятком випадків, коли таке використання не визнається згідно із Законом порушенням прав власника патенту. Права, які надаються власнику відповідно до патенту, діють від дати публікації відомостей про його видачу за умови сплати річного збору за підтримання чинності патенту.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

В даній лекції було розглянуто поняття, предмет патентного права. Умови надання правової охорони і критерії патентоздатності винаходу, корисної моделі та промислового зразка. Порядок видачі документів на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Патентне право є одним з найважливішим інститутом права інтелектуальної власності, сутність якого полягає в тому, що забезпечує другу частину об'єктів творчості (складову інтелектуальної власності) не менш важливу, ніж перша його частина (духовна творчість).

Патентне право - це сукупність норм, що регулюють майнові й особисті немайнові відносини, які виникають у зв'язку з використанням авторства на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, з охороною прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, установленням режиму використання цих об'єктів, матеріальним і моральним стимулюванням, а також захистом прав авторів і патентовласників.

Об'єктами патентного права є винаходи, корисні моделі і промислові зразки, яким надається правова охорона, що не суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентоздатності.

На відміну від об'єктів авторського права, винаходи, корисні моделі і промислові зразки як рішення практичних завдань можуть повторюватися, створюватися різними способами незалежно один від одного. Тому їх правова охорона припускає формалізацію в законі певних ознак, дотримання спеціального порядку визначення пріоритету, перевірку новизни і встановлення особливого режиму використання.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДАНОЇ ТЕМИ

При підготовці до семінарських занять слухачі повинні звернути увагу на вивчення ключових понять теми, таких як: патентне право, джерела, результати

творчої діяльності людини, правова охорона винаходів, корисних моделей та промислового зразка.

Поряд з цим, необхідно знати встановлений порядок отримання патенту на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.